

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
Strateegia Õppetool

ANRI SADURO
4. põhikursus

**KAITSEVÄEGA SEOTUD TEEMADE KAJASTAMINE EESTI
AJAKIRJANDUSES 1999-2003**

Lõputöö

Juhendaja

Ken Kalling

Tartu 2003

REFERAAT

Töö autor: Anri Saduro

Töö pealkiri: Kaitseväega seotud teemade kajastamine Eesti ajakirjanduses 1999-2003.

Juhendaja(d): KVÜÕA Strateegia õppetooli juhataja Ken Kalling

Töö tüüp: KVÜÕA lõputöö.

Lehekülgede arv: 33

Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjalide arv: 4 teost, 5 ak päevalehte *Postimees*, kodulehed internetis

Tabelite arv: 7

Jooniste arv: 13

Lisade arv: 4

Töö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: kaitsejõud, kaitsetahe

Teema valiku põhjendus: Huvi ajakirjanduse, kui kodanikkonna hoiakute kujundaja, vastu.

Uurimistöö objekt: Kaitseväe temaatika käsitlemine päevalehes *Postimees* (1999-2003)

Uurimistöö eesmärk: Eesmärgiks on vaadelda, kuidas on päevaleht *Postimees* käsitlenud kaitseväe temaatikat, osaledes sel teel kaitseväe usaldusväärseuse ja rahva kaitsetahte kujundamisel.

Annotatsioon: Töö sissejuhatuses antakse ülevaate käsitletavast valdkonnast, kasutatavatest meetoditest ning allikatest.

Uurimistöö esimeses osas käsitletakse Eesti Kaitseväe taasloomist, selle välis- ja sisepoliitilisi aspekte. Samuti leiab käsitlemist Kaitseväe enda huvi rahva suhtumise vastu militaarstruktuuridesse ning sellega seotud problemaatikasse.

Teises osas vaadeldakse konkreetse allikmaterjali põhjal, kasutades vastavat uurimismetoodkat, mis moodi käsitleti ajalehes *Postimees* kaitseväge.

SISUKORD

REFERAAT	2
SISUKORD	3
LÜHENDID	4
1. SISSEJUHATUS	5
1.1. Historiograafia.....	6
1.2. Uurimistöo läbiviimise meetoodika	7
1.3. Millest sõltub usaldusväärsus ja kaitsetahe.	8
1.4. Ülevaade Eesti Kaitseväge rahvusvahelise koostöö kujunemisest	9
1.5. Sisemajanduse koguprodukt.....	10
2. AVALIK ARVAMUS KAITSEVÄE USALDUSVÄÄRSUSEST	13
2.1. Iga-aastased turu-uuringud.	13
2.1.1. Kaitseväge usaldusväärssuse uuring 1999. aastal.....	13
2.1.2. Kaitseväge usaldusväärssuse uuring 2000. aastal.....	13
2.1.3. Kaitseväge usaldusväärssuse uuring 2001. aastal.....	14
2.1.4. Kaitseväge usaldusväärssuse uuring 2002. aastal.....	14
2.1.5. Kaitseväge usaldusväärssuse uuring 2003 aastal.....	15
2.2. Tähelepanek avaliku arvamuse uuringute tulemuste pinnal.....	16
3. KAITSEVÄGI MEEDIA KAJASTUSES	19
3.1. Käsitletaval perioodil ajakirjanduse tähelepanu pälvinud valdkonnad Kaitseväge arengus	19
3.2. Kaitseväge teemaliste artiklite analüüs	21
3.2.1. Esilehe uudised.....	21
3.2.2. Artikli üldine hinnang	22
3.2.3. Artikli vorm.....	23
3.2.4. Artiklites kajastuv emotsionaalne suhtumine.....	24
3.2.5. Artikli funktsioon	26
3.2.6 Autor / intervjuu	27
3.2.7. Artikli intensiivsus	27
3.2.8. Artiklite sihtgrupid	28
3.2.9. Info allikas	29
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	32
KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID	33
LISAD	34
LISA 1. Kodeerimisjuhend.	34
Lisa 2. Kodeerimistabel.....	39
LISA 3. Kaitseväge taastamine.	42
LISA 4. Eesti: osalemine rahvusvahelistes operatsioonides	44
LISA 5. Postimees ja Rahvusraamatukogu teevad koostööd.....	45

LÜHENDID

ANP - Annual National Programme

BALTBAT - Balti pataljon

BALTDEFCOL - Balti kaitsekolledž

BALTNET - Balti õhuseiresüsteem

BALTRON - Balti mereväeeskaader

MAP - Membership Action Plan

NATO- North Atlantic Treaty Organisation

ROK - Rahuvalveoperatsioonide keskus

SKP - Sisemajanduse koguprodukt

ÜRO - Ühinenud rahvaste organisatsioon

WEU - Lääne Euroopa Liit

1. SISSEJUHATUS

Ajakirjandust on peetud ja peetakse praegugi üheks mõjuvõimsamaks ja kardetumaks ühiskondlikuks jõuks. On ju ajakirjanduse mõjul kaotatud ja võidetud nii mitmeidki lahinguid, seda küll selle sõna kaudses mõttes. Ajakirjandusel on piisavalt jõudu ja võimu, et muuta keegi või miski avalikkuse eest kuulsaks ja tähtsaks või vastupidiselt – mitteusaldusväärseks ja ebapopulaarseks. Ajakirjanduses avaldatud artikleid, antud juhul kaitseväeteemalisi, võib pidada ka antud valdkonna n.ö peegliks mis kujutab kaitseväes toimuvat.

Järgnev uurimistöö on kirjutatud teemal „Kaitseväega seotud teemade kajastamine Eesti ajakirjanduses 1999-2003”. Käesolev töö vaatlleb aastaid 1999-2003. Töö eesmärk on teha kokkuvõtte üldistest suundumustest, millega ajakirjanduse ja kaitseväe vastastikuseid seoseid saab iseloomustada. Töö autori jaoks on tegemist uuelaadse kogemusega, mis avardab isiklikku arusaamist ühest olulisest ühiskonna toimimise mehhanismist – ajakirjandusest.

Konkreetselt keskendub töö ajalehes *Postimees* ilmunud materjalidele. Läbi aastate on päevaleht *Postimees* kajastanud ilmselt kõiki tähtsamaid sündmusi ja tegemisi, mis toimusid kaitseväes. Kõnesoleval perioodil ilmus *Postimehes* 203 erinevat artiklit kaitseväe kohta. Oli positiivseid artikleid, samuti neid, mis kandsid negatiivset suhtumist. Palju artikleid, hulgaliselt arvamusi ja kommentaare – kõik need on arvesse võetud järgneva töö kirjutamisel, iseloomustamiseks päevaleht *Postimees* panust, kaitseväe usaldusväärse ja rahva kaitsetahte kajastamisel.

Võib oletada, et iga aastased Kaitseministeeriumi tellimusel *ES Turu-uuringute AS* poolt tehtavad avaliku arvamuse uuringud kaitsevalmiduse kohta, peegeldavad sisuliselt eelneva aasta ja parasjagu jooksva aasta meediaväljaannete ja -teadete kas siis positiivset või negatiivset suhtumist kaitsevärke. Suhtumine ajalehtedes loob ja kujundab seega tervikuna arusaama sellisest organisatsioonist nagu Eesti Kaitseväge, siitkaudu mõjutades aga ka laiemaid riigikaitsealisi aspekte, nagu riigikaitsestruktuuride usaldusväärsus ja kodanike kaitsetahte

1.1. Historiograafia

Käesoleva töö eesmärgiks ei ole spetsiifiline ajakirjanduslik analüüs. Töös püütakse anda sissejuhatus teemaderingi, mis puudutab Kaitseväge käsitlemist ajakirjanduses laiemalt.

Teatavaks eeskujuks käesoleva töö kirjutajale on kapten Margus Koplímägi uurimus, kirjutatud 2002. a Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduskonnas („Kaitseväge usaldusvääruse ja kaitsetahte kajastamine Eesti päevalehtedes“). Ajavahemik mida kpt Koplímägi käsitleb, on 01.06.2001-01.06.2002. Kapten Koplímägi oma töös väidab, et Eesti meedia on aktiivselt kujundanud kaitseväge positiivset mainet, kuid ei ole tegelenud kaitsetahte kujundamisega. Säärane seisukohavõtt on mõjutanud käesoleva töö autoritki tema lähenemisel ajakirjanduslikku materjali.

Kapten Koplímägi tööst on allakirjutanu üle võtnud ka meetoodilise külje – töös kasutatava küsitlusmetoodika ehk kodeerimistabeli, mille järgi on artikleid hinnatud ja neid analüüsitud (Lisa 1 – “kodeerimisjuhend”). Artiklite hindmiseks kasutakse tekstis leiduvate märksõnade lahterdamist ja klassifitseerimist.

Eeskujuks olevas kapten Koplímägi töös kasutati otsingusüsteemis otsingusõnasid “kaitsevägi” ja “kaitsetahe”. Vaadeldi, nagu juba öeldud, artikleid ajavahemikust 01. juuni 2001 kuni 01. juuni 2002. Artiklite valik teostati kasutades juhuvalimit. Otsingut teostati ilma piiranguteta rubriikide või autorite osas. Töös võeti aluseks juhuslikud artiklid mis leiti otsingusõnadega „kaitsevägi“ ja „kaitsetahe“. Kokku leiti otsingu tulemusena 20 artiklit mis jagunesid võrdselt päevalehtete *Postimees* ja *Eesti Päevaleht* vahel.

Käesoleva töö kirjutamisel on autor teoreetilise alusmaterjalina kasutanud Priit Pulleritsu teost *Ajakirjanduse põhižanrid* ja Halliki Harro käsitlust *Ajakirjandusvabadusest kommunikatsioonivabaduse poole*. Samuti on enesetäienduseks ja üldise arusaamise suurendamiseks ajakirjandusest autori poolt kasutatud veel mitmeid ajakirjanduse olemust ja toimimist käsitlevaid materjale. Samuti on kasutatud artikleid ka Kaitseministeeriumi ja Välisministeeriumi kodulehelt.

Käesolevas töös kasutatakse taustsüsteemi loomiseks *ES Turu-uuringute AS* läbiviidud avaliku arvamuse küsitluse andmeid, mis kajastavad Eesti Vabariigi kodanike kaitsevalmidust ja kaitsetahtet. Samuti on mainitud firma uurinud Eesti kodanike valmisolekut vajadusel vastu astuda agressorile. *ES Turu-uuringute AS* poolt on läbi viidud ka küsitlusi, mis puudutavad Eesti liitumist NATO-ga. Antud aspekti Eesti julgeoleku tagamise juures võib kahtlemata pidada üheks kaitseväge usaldusvääruse ja kaitsetahte kujundamise määravaks komponendiks.

Allikaks käesoleva töö jaoks on ajaleht *Postimees*.

1.2. Uurimistöö läbiviimise metoodika

Uurimus hõlmab ajavahemikku 1999-2003. Uurimuse algusaasta on valitud sellepärast, et aastal 1999 toimus Washingtonis NATO tippkohtumine, kus mainiti Eestit ühe võimaliku kandidaatriigina. Algas vastutusrikas periood Eesti Kaitseväge arengus, kus olulisel kohal oli kindlasti demokraatliku riigi elanikkonna soov käimasolevate pretsessidega kaasa minna, neid mõista ja heaks kiita. Sellest hetkest alustades hakatakse käesolevas töös vaatlema, millisel moel osales Kaitseväge puudutavates diskussioonides ajakirjandus.

Ajaperiood mida uurisin lõpeb 15. 09. 2003. Kõnesoleval kuupäeval toimus Tallinnas Toompeal, Stenbocki majas, Eesti Vabariigi Valitsuse NATO ministrite komisjon, kus keskse teemana arutati dokumendi «Kaitsejõudude struktuur ja arenguplaan kuni aastani 2010» koostamise hetkeseisu ning kiideti heaks äsja valminud Eesti NATO-ga liitumise riiklik aastaprogramm 2003/2004 (*Annual National Plan* ehk ANP). (*Postimees* 15.09.2003)

Läbitud oli üks etapp Eesti Kaitseväge arendamise ajaloos.

Päevaleht *Postimees* on käesoleva töö aluseks ja allikaks valitud seepärast, et tegemist on Eesti suurima (mitte-“kollase”) päevalehega. Uurimistööks vajalikud artiklid leidsin, kasutades interneti otsingusüsteemi NETI ning päevaleht *Postimees* otsingusüsteemi (<http://www.postimees.ee/index.html?op=otsing&number=644&online=0> - 29.10.03).

Esialgelt plaanitud otsingusõnad, milleks olid “kaitseväge usaldusväärsus” ja “kaitsetahe” ei andnud soovitud tulemusi, seega tuli märksõnde arvu suurendada. Lisati märksõnad “kaitseväge”, “kaitsejõud”, “kaitsetahe”, “kaitseväge usaldusväärsus”, “ajateenija”, “sõdur”, “pataljon”, mida kasutades saadi käesoleva töö teises osas käsitlemist leidev artiklite valim. Käesolev märksõnade valik, sh valiku protseduur, asetab kindlasti töö teostamisele teatavad piirid. Probleemiks võib osutada nii artiklite võrguversioonide puudulikkus võrreldes paber kandjal oleva informatsiooniga, aga ka see, et mõni käesoleva töö kontekstis oluline artikkel võib mitte sisaldada mainitud märksõnu ning seega leidmata jääda (milline võimalus on küll väga väike).

Vältimaks võimalikke probleeme, mis seotud internetiotsingute usaldusväärusega, kontrollisin ja võrdlesin võrgus leiduvaid andmeid paber kandjal leiduvatega. Kontrollperioodiks võtsin aasta 2000, septembrist (kaasaarvatud) detsembrini (kaasaarvatud).

Võrdluse tulemusena selgus, et materjalid ja andmed, mida kasutasin ja leidsin internetist, vastavad sellele mis leidis ka lehes (paberandjal). Siinkohal on kõne all kokku 12 artiklit.

Julgustava nüansina selgus KVÜÕA raamatukogutöötajate kaasabil, et ajaleht *Postimees* ja Eesti Rahvusraamatukogu teevad koostööd rahvuslike inforessursside kogumises, mis piltlikult öeldes tähendab seda, et kõik mis kajastub ajalehes paberil, on olemas ka elektrooniliselt. Kõnesolev leping on lisatud ka käesolevale tööle (LISA 5).

1.3. Millest sõltub usaldusväärus ja kaitsetahe.

Rääkides kaitseväge usaldusväärusest ühiskonnas ja kodanike kaitsetahtest, tuleb meeles pidada, et kõik sõltub sellest, mida keegi individuaalsel tasemel silmas peab. Üldiselt võib eeldada, et tegemist on inimeste hoiakutest lähtuvate nähtustega, st antud protsesse saab kujundada ja suunata. Andes endale aru, et Eesti Kaitseväge maine ja tuntuse kujunemine omab paljusid tahke, on käesoleva töö puhul oluline rõhutada, et suurelt osalt kujuneb rahva usaldusväärus oma riigi kaitseväge kohta muuhulgas ka läbi meedia.

Suurriikides tekitab usaldusvääruse juba armee suurus ja tehniline areng. Väikeste sõjanduslike traditsioonidega riigis, nagu Eesti, on olukord keerulisem. Mängu tuleb palju emotsionaalseid argumente. Kaitsetahe ehk riigi kaitsmise tahe sõltub riigi suhtumisest oma kodanikesse, usaldusväärus kaitsevärke (kaitsekontseptsioonidesse) aga kodanike usaldusest riigi vastu. Olukord kujundab seisukohavõttu juba (tulevases) sõduris.

Oluline roll on rahal. Kaitsekulutused – mida riigi kaitsevõime suurendamiseks on niikuinii vaja teha – on tegelikult ju investering tulevikku. Riigi stabiilsuse ja julgeoleku kasv toob pika aja jooksul ka majanduslikku tulu riigi riskireitingu paranemise ja investeringutele soodsama kliima kujunemise kaudu. Kui riik eraldab raha ning investeerib kõige lihtsamal moel sõduri elutingimuste parandamisse siis see riigi suhtumist sõdurisse. Väga oluliseks argumendiks on see, kui palju riik kulutab oma sisemajanduse koguproduktist kaitsevägele. Kui see summa on piisavalt suur, siis järelikult tegevusse investeeritakse ja arenetakse edasi. Kui arengut ei toimu ei ole ju asi vaeva väärt ning lõppkokkuvõttes ei ole sellega mõtet tegeledagi.

Väikeriik ei pääse välispoliitikata. Eeskätt sõltub ju Eesti julgeolek globaalsest ja regionaalsest julgeolekust. Antud puhul Eestis Kaitseväge usaldusvääruse üheks mõjutavaks argumendiks riigi välispoliitiline aktiivsus NATO-ga liitumisel. Mitte ainult, et meie aitame

NATOt ja NATO aitab meid. Kui meie tegutseme edukalt koos NATOga, loome olukorra, kus ei NATO-l ega ka meil endil teki akuutset vajadust siinset territooriumi kaitsta. Et see soov ei jääkski poliitilisele pinnale, peab see kajastuma Eesti sõjalises võimekuses, ka sellises, mida ehk ei olegi otseselt vaja Eesti territooriumi kaitseks, kuid mida läheb vaja koostöö raames kusagil mujal. Samamoodi arendavad teised riigid sedalaadi sõjalist võimekust, mida oleks vaja kriisi korral meie lähiümbruses (Rull 2000).

1.4. Ülevaade Eesti Kaitseväge rahvusvahelise koostöö kujunemisest

Kaitseväge taastamine taasiseseisvunud Eestis on olnud oluline etapp riigi kui terviku ülesehitamisel. Kaitseväge areng kuni 1999. aastani on olnud kiire (Lisa 3). Peale taasiseseisvumist hakati kiirelt väeosasid moodustama. Samas tegeleti ka koostöövõimaluste loomisega naaberriikide ja kaugemate partneritega.

Eespool leidis mainimist mõte, mille kohaselt väikeriigi julgeoleku kujundamisel on olulisel kohal väljapoole suunatud pingutused – seega ka sõjalised liidud. Siinkohal antakse lühike ülevaade Eesti Kaitseväge piiriülestest kontaktidest, millised eeldatavsti suurendavad usaldust kaitseväge vastu, samuti sisendavad kodanikkonnale kindlust ohu korral vastuhakkamise, seega suurendavad kaitsetahet.

Eesti on seadnud oma strateegiliseks eesmärgiks liitumise Põhja-Atlandi lepingu Organisatsiooniga (NATO). Koostöö NATO-ga algas 1991. a, mil Eesti sai Põhja-Atlandi Koostöö nõukogu liikmeks. 1994. a ühines Eesti NATO rahupartnerlusprogrammiga ning 1995. a selle planeerimis- ja ülevaateprotsessiga, mille eesmärk on partnerriikide kaitseplaneerimise ühtlustamine vastavalt NATO nõuetele. Alates 1996. a on Eesti ja NATO pidanud kahepoolset dialoogi Eesti astumise üle NATO liikmeks. NATO tippkohtumisel aprillis 1999 määratleti Eesti ja teiste kandidaatriikide NATO-ga liitumise võimalused. Kandidaatriikide ettevalmistamiseks võeti vastu liikmelisuse saavutamise tegevusplaan (MAP). Lähtuvalt MAPist on Eesti koostanud viieks aastaks ka sellekohase riikliku tegevusprogrammi. Ajalooline NATO tippkohtumine toimus 2002. a novembris, mil Eesti sai kutse tulla NATO täisliikmeks. Eesti osaleb rahvusvahelistel rahuoperatsioonidel NATO jõudude koosseisus nii rahuoperatsioonide missioonil kui ka staabitööl.

Eesti osaleb rahvusvahelistel operatsioonidel koostöös NATO, ÜRO ja Euroopa Liiduga (Lisa 4). Rahuoperatsioonidel osalevate üksuste ning isikkoosseisu ettevalmistamine ja väljaõpe toimub Paldiskis asuvas Rahuoperatsioonide Keskuses (ROK). Samuti toimub

missioonieelne väljaõpe koostöös mitmete välisriikidega. Alates 1995. aastast kuni tänaseni on erinevatel missioonidel osalenud ligikaudu 1000 Eesti kaitseväelast. Alates 1995. a. on Eesti ÜRO mandaadiga osalenud rahumissioonides Horvaatias, Lõuna-Liibanonis ja Lähis-Idas ning NATO juhitud stabiliseerimisjõududes Bosnia-Hertsegovinas, rahvusvaheliste relvajõudude koosseisus Kosovos ja WEU paljurahvuselise väeüksuse koosseisus Albaanias (EV Kaitseministeerium, kodulk. - 29.10.03).

Eesti on loonud laialdased koostöösidemed, sealhulgas ka julgeoleku ja sõjalise koostöö suhted kõikide Euroopa ja üle-atlandilise piirkonna riikidega, eeskätt NATO ja EL liikmesriikidega ning NATO ja Euroopa Liidu kandidaatriikidega. Eestil on kaitsealase koostöö lepingud 14 NATO liikmesriigiga ja kolme NATO partnerriigiga (Ameerika Ühendriigid, Hispaania, Holland, Itaalia, Kanada, Norra, Poola, Prantsusmaa, Saksamaa, Suurbritannia, Taani, Tšehhi Vabariik, Türgi, Ungari ning Sloveenia, Soome ja Ukraina). Kahepoolne koostöö täieneb pidevalt. Lisaks kahepoolsetele lepingutele on Eesti sõlminud kolmepoolse koostöölepingu Läti ja Leeduga. Balti riikide vahelise sõjalise koostöö raames osaleb projektides BALTDEFCOL (kesk ja kõrgema astme juhtide koolitamine), BALTBAT (Balti riikide ühine pataljon regionaalse stabiilsuse ja rahu tagamiseks), BALTRON (Balti riikide ühine miinitörje- ja päästeeskadron) ning BALTNET (Balti riikide ühine õhuseire). Eestil on oma alaline esindaja suursaadiku tasemel NATO juures Brüsselis. Eesti sõjaväeatašee on akrediteeritud USA-s, Soomes, Lätis, Leedus ja Taanis. Eesti kaitseväel on oma esindaja Rootsis. Eestisse on akrediteeritud 24 riigi sõjaväeatašeed (EV Kaitseministeerium, kodulk. 29.10.03).

1.5. Sisemajanduse koguprodukt

Riigi kaitseks eraldatavad summad mängivad olulist rolli riigi kaitseväe kui ühtse terviku usaldusväarsuse loomisel. Kodanikkond on oma raha kulutamise koha pealt väga tundlik. Eriti on karta kriitikat kaitseotstarbeliste kulutuste puhul. Seega tasub jälgida SKP kasvu ning kaitseotstarbeliste kulutuste kasvu, eeldusel, et kodanikkond sama asja vastu huvitunneb ning valdkond seega tahes-tahtmata ka avalikku arvamust kujundab.

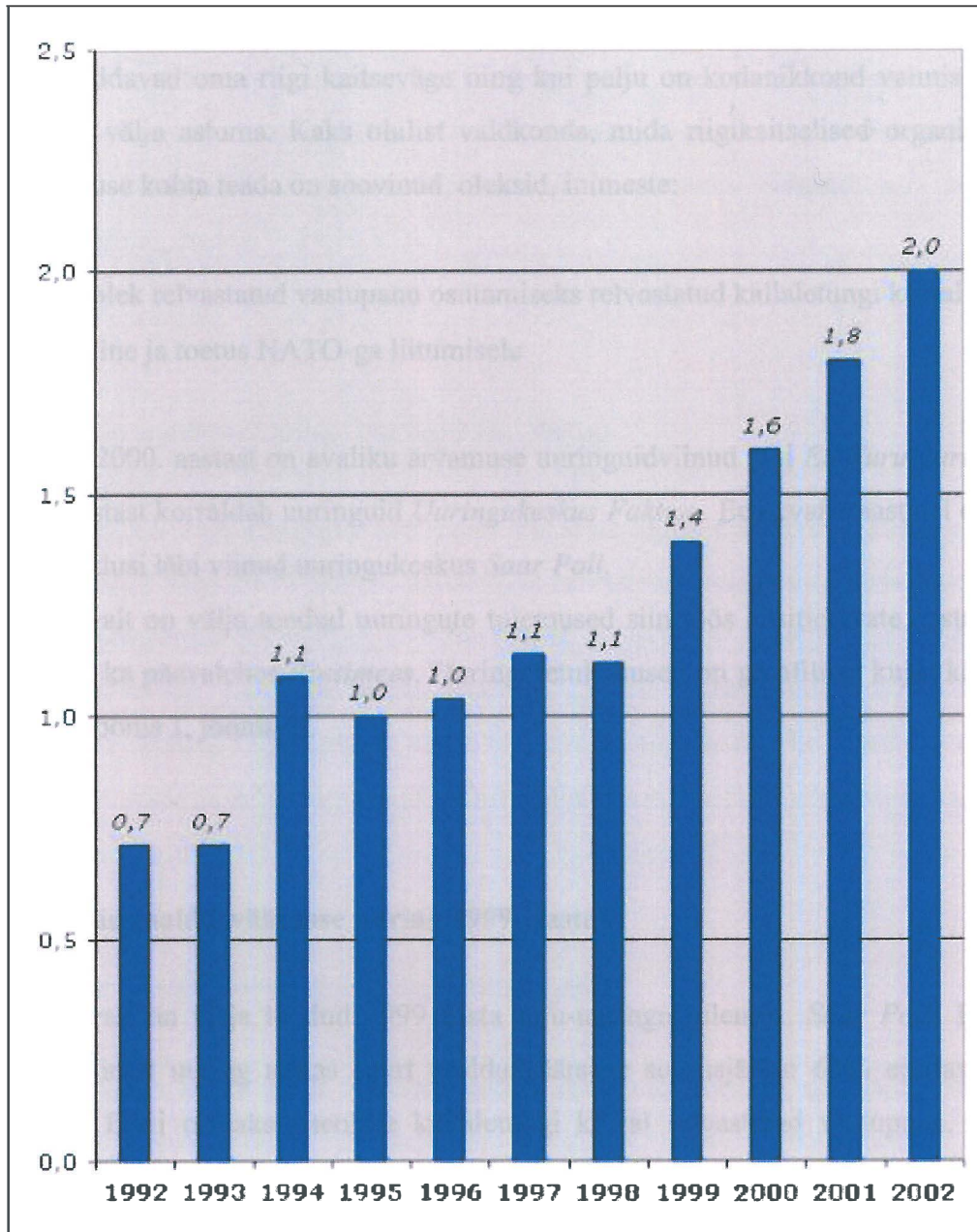
Aastate jooksul on SKP tõusnud, seega on tõusnud kulutused kaitseväele, mis omakorda annab tunnistust sellest, et toimub ka edasimineku riigi kaitseväes ja riigis terviklikuna. Jooniselt 1 on näha, kuidas kaitseelarve eelarve hakkab alates 1999 aastast 0,2 %

võrra tõusma. Igaastane kaitsevæele minevate kulutuste tõus oli vajalik, et jõuda NATO soovitud 2%-ni.

Kaitseministeeriumi koduleheküljel kommenteerib eelnevaga seotut järevalt: “Peale 1999. aastal toimunud Riigikogu valimisi võimule tulnud valitsuskoalitsioon tegi kohe otsuse tõsta kaitsekulutused järk-järgult tasemeni 2% sisemajanduse koguproduktist (SKP): 1.6% SKPst aastal 2000, 1.8% SKPst aastal 2001 ja 2.0% aastal 2002. Erinevalt varasematest taolistest otsustest hakati seda ka reaalselt ellu viima. Riigikogu poolt 2001. aastal heaks kiidetud Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alustesse viidi sisse säte, mille kohaselt kaitsekulutused kavatseti tõsta 2%-ni SKPst aastaks 2002. Kaitsekulutuste tõstmine sellele tasemele on algusest peale olnud seotud püüdlusega saada NATO liikmeks. Ehkki NATO seda oma liikmesriikidelt otseselt ei nõua, ulatub nende keskmine kaitse-eelarve tasemele 2% SKPst või veidi üle selle. NATO on olulisel kohal tahe ja valmisolek panustada võrdselt teiste liikmesriikidega kollektiivsesse kaitsetesse sõltumata iga konkreetse riigi rahvaarvu suurusest ja jõukusest. Sellepärast on kaitse-eelarve taseme sidumine SKPga sobiv instrument võrdlemaks liikmesriike omavahel. (EV Kaitseministeerium, kodulk. – 29.10.03)

Suuremat tähelepanu ajakirjanduse poolt (sh ka *Postimees*) pöörati küsimusele 1999. aastal, kui sai teatavaks kulutuste suurus, mida nõuab riigikaitse, et Eesti sobiks NATO kandidaatriigiks. Küsimus tõi kaasa poleemika, nt arvamused artikleid.

Joonis 1. Eesti kaitsekulutuste osa sisemajanduse koguproduktist (% SKP-st).

Allikas: EV Kaitseministeerium, kodulk. – 29.10.03.

2. AVALIK ARVAMUS KAITSEVÄE USALDUSVÄÄRSUSEST

2.1. Iga-aastased turu-uuringud.

Kaitseministeeriumi tellimusel on alates 1990. aastaist igal aastal korraldatud regulaarseid avaliku arvamuse küsitlus, eesmärgiga teada saada mil viisil ja kui palju Eesti kodanikud usaldavad oma riigi kaitseväge ning kui palju on kodanikkond valmis vajadusel kodumaa eest välja astuma. Kaks olulist valdkonda, mida riigikaitseorganisatsioonid avaliku arvamuse kohta teada on soovinud, oleksid, inimeste:

- valmisolek relvastatud vastupanu osutamiseks relvastatud kallaletungi korral
- suhtumine ja toetus NATO-ga liitumisele

Alates 2000. aastast on avaliku arvamuse uuringuid viinud läbi *ES Turu-uuringute AS*, alates 2003 aastast korraldab uuringuid *Uuringukeskus Faktum*. Eelnevatel aastatel on avaliku arvamuse küsitlusi läbi viinud uuringukeskus *Saar Poll*.

Järgnevalt on välja toodud uuringute tulemused siin töös käsitletavate aastate lõikes, mis kajastusid ka päevalehes *Postimees*. Uuringutulemused on graafilisel kujul käesolevale tööle lisatud (joonis 1, joonis 2).

2.1.1. Kaitseväge usaldusväärse uuring 1999. aastal.

Järgnevalt on välja toodud 1999 aasta turu-uuringu tulemus. *Saar Polli* 1999 aasta sügisel läbi viidud uuring näitas suurt usaldusväärse suurusjärku: 64% eestlastest pidas vajalikuks, et Eesti osutaks vaenlase kallaletungi korral relvastatud vastupanu. *ES Turu-uuringute AS* uuringus toetas vajadust kallalekippujatele vastu hakata 73%, valmisolekut ise kaitsetegevuses osaleda aga väljendas 65% Eesti kodanikest. Oli võimalik teha järeldus, et kodanikud usaldavad ja toetavad nii riiki kui ka kaitseväge (*Saar Poll*, kodulk. – 29.10.03).

2.1.2. Kaitseväge usaldusväärse uuring 2000. aastal.

Kaitseministeeriumi tellimusel 2000. a *ES Turu-uuringute AS* läbiviidud avaliku arvamuse küsitluse tulemustest on seni esile tõstetud peamiselt inimeste kaitsetahtega seonduvat. Tõepoolest – uuringust selgus 82 % eesti meeste soov osutada võimalikule kallalekippujale vastupanu ja 84 % valmisolek ka ise kaitsetegevuses osaleda. Üllatavamaks kui Eesti inimeste kõrget kaitsetahtet, võiks pidada küsitlusest selgunud kõrget toetust NATOga liitumisele (54% kodanikest) ning selle sammuga paratamatult seotud kaitsekulutuste suurendamisele (48%). Nende tulemuste tõlgendamisel tuleks arvestada, et riigikaitseelised küsimused ei kuulu Eesti elanikkonna jaoks esmatähtsate hulka. (EV Kaitseministeerium, kodulk – 29.10.03)

2.1.3. Kaitseväge usaldusväärse uuring 2001. aastal.

2001. a. *ES Turu-uuringute AS* poolt oktoobri algul korraldatud avaliku arvamuse küsitluse andmetel peab 64 % kõigist vastanutest relvastatud vastupanu osutamist vajalikuks ka siis, kui lõpptulemus pole selge. 23 % arvas, et relvastatud vastupanu ei tuleks osutada. Isiklikult oli valmis kaitsetegevuses osalema 59 % küsitletutest. Samuti näitavad usaldusväärse puhul väga kõrget kaitsevalmidust see, et 84 % meestest oli valmis kaitsetegevuses osalema ja 82 % võimalikule ründajale vastu asuma. (*Postimees* 10.11.2001)

2.1.4. Kaitseväge usaldusväärse uuring 2002. aastal.

2002. aasta kohta peab Kaitseministeeriumi koduleheküljel oluliseks rõhutada, et avaliku arvamuse uuringutes on kaitseväge usaldusväärsus ajavahemikul juuni 2001 kuni juuni 2002 tõusnud 73%-lt 84%-ni. Samal ajavahemikul on elanikkonna seisukoht küsimusele, kas Eesti peaks osutama vastupanu, langenud 61%-lt 59%-le. Küsimusele, kas oleksite valmis osalema kaitsetegevuses ei ole vastanute protsent muutunud ja on jäänud 67%-le. Suhtumist NATO-sse võib iseloomustada kui väga muutuvat näitajat aastate lõikes (joonis 2) (EV Kaitseministeerium, kodulk – 29.10.03).

2.1.5. Kaitseväe usaldusväärse uuring 2003 aastal.

Uuringukeskuse *Faktum* 2003. aasta veebruari esimesel poolel läbi viidud riigikaitse-teemalisest uuringust selgusid alljärgnevad põhitulemused (käsitlegem neid siinkohal põhjalikumalt, iseloomustamaks valdkondi mille kohta vastavad uuringud üldise informatsiooni koguvad ja annavad):

1. Kaitsevägi kuulub kõige usaldusväärsemate riiklike institutsioonide hulka, olles eestlaste usaldushinnangutes koos piirivalvega presidendi järel teisel-kolmandal kohal.

2. Avalikkuse toetus NATOga liitumisele on pärast NATOlt liitumiskutse saamist veelgi kasvanud. Kindlasti või pigem pooldab Eesti NATOga liitumist 63 % küsitletutest, liitumisele on kindlasti või pigem vastu 28 %. Eesti Vabariigi kodanike seas on NATOga liitumise toetajate osakaal tõusnud 67 %. Eestlastest toetab liitumist 73 %, mitte-eestlastest 39%.

3. Reaalne edu Eesti NATOga liitumise protsessis on oluliselt suurendanud vastajate enesehinnangut oma informeerituse tasemele. Ligi pooled küsitletutest hindavad oma informeeritust väga heaks või pigem heaks.

4. Seda, et mõni välisriik võiks võtta Eesti suhtes ette sõjalise agressiooni, peetakse enamiku vastajate poolt ebatõenäoliseks – seda peab väga või küllaltki tõenäoliseks vaid 13 % küsitletutest. Seevastu mujal maailmas valitsevat olukorda peetakse küllaltki plahvatusohtlikuks – sõjaliste konfliktide ohu suurenemist maailmas peavad lähiaastatel tõenäoliseks pooled vastanutest.

5. Kaheks kõige olulisemaks Eesti julgeoleku tagamiseks peetakse kuulumist NATOsse (46%) ning koostööd ja heanaaberlikke suhteid Venemaaga (43%). Olulisuselt kolmandale kohale pretendeerivad julgeolekutegureid on kolm: tihedate majandussidemete loomine erinevate maailma riikidega (35%), kuulumine Euroopa Liitu (35%) ja Balti riikide kaitsealane koostöö (33%).

6. Sõjalise vastupanu osutamist võimalikule kallalekippujale peab vajalikuks 69 protsenti küsitletutest. Eesti kaitsmise vajadust tunnistavad võrdselt nii eestlased kui ka mitte-eestlased, sõltumata viimaste kodakondsusest Kui Eestile tungitaks kallale, oleks valmis kaitsetegevuses kindlasti või tõenäoliselt kaasa lööma 70% küsitletutest. Eestlaste ja muulastest kodanike kaitsetahtes erinevust pole – kindlasti või tõenäoliselt on valmis

riigikaitstes osalema vastavalt 73% ja 71% küsitletutest. Mitte-kodanikest on kaitsetegevuseks valmis 63%.

7. Enamik küsitletutest (60%) leiab, et Eestis tuleks ka tulevikus jääda üldise sõjaväekohustuse juurde. 29 % küsitlute arvates võiks aga Eesti võtta suuna kutselise sõjaväe loomisele. Kui eestlased pooldavad ülekaalukalt üldist sõjaväekohustust, siis mitte-eestlaste seas on üldise sõjaväekohustuse ja kutselise sõjaväe pooldajaid võrdselt.

8. Avalikkuse seisukohad kaitsekulutuste küsimuses ei ole võrreldes sügisega muutnud – kolmandik vastanutest peab vajalikuks kaitsekulutusi tõsta, 45 % leiab, et kulutused tuleks hoida praegusel tasemel ja 15 % sooviks kaitsekulutuste vähendamist.

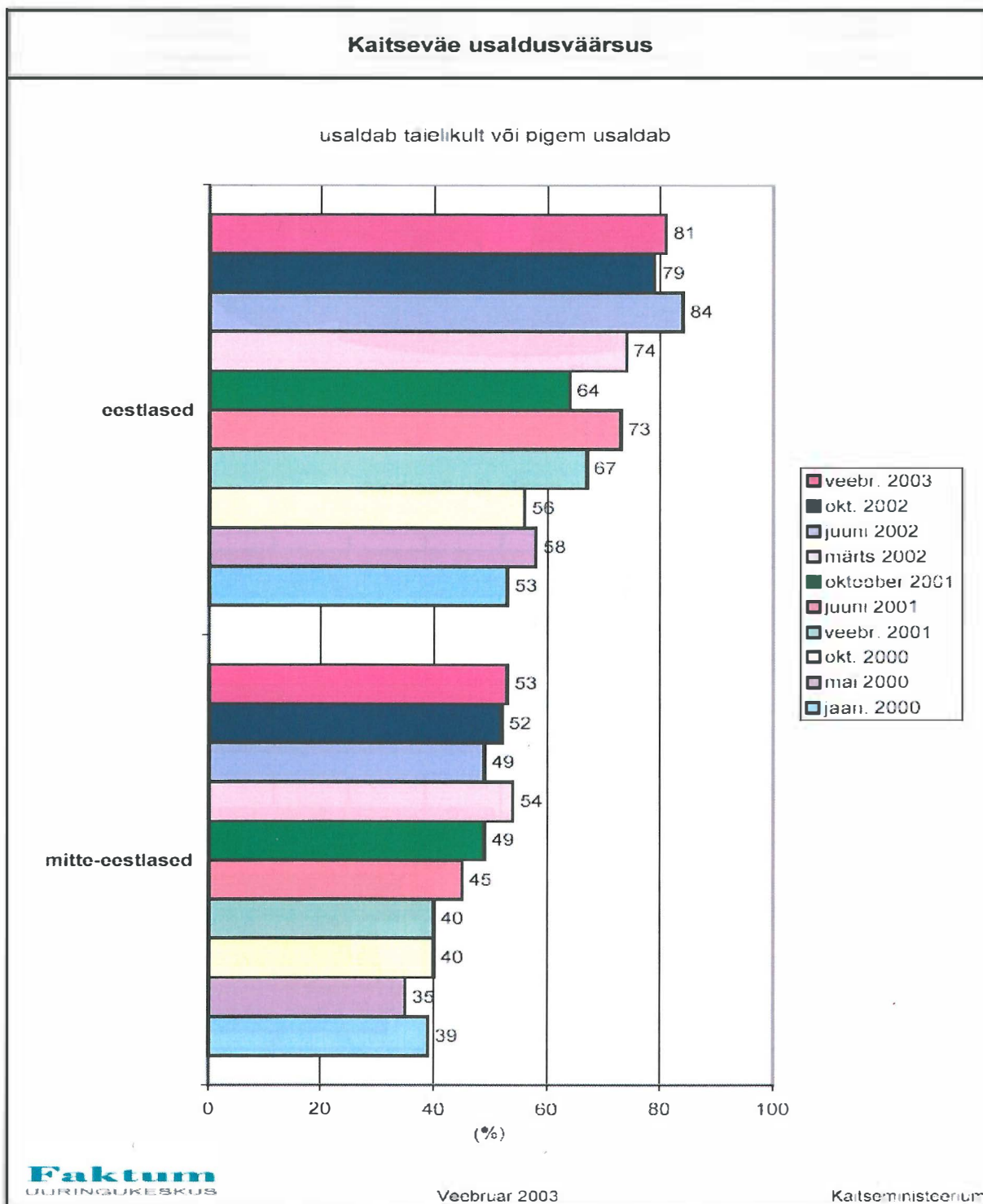
9. Eesti osalemist NATO sõjalistes operatsioonides erinevates maailma pingekolletes toetavad pooled küsitletutest. Teistsugune on vastanute suhtumine sõjaliste operatsioonide alustamise Iraagi vastu. USA võimalikku Iraagi vastast rünnakut toetab vaid 11 %, selle vastu on neli viiendikku küsitletutest. Isegi kui siduda Iraagi ründamine ÜRO Julgeolekunõukogu pooldava resolutsiooniga, jäävad pooled küsitletutest kindlaks Iraagi ründamise vastasele positsioonile. 37 % soostuks Iraagi ründamisega juhul, kui ÜRO vastava resolutsiooni heaks kiidaks ning vaid viis protsenti kiidab Iraagi ründamise heaks ka ilma ÜRO toetuseta. (EV Kaitseministeerium, kodulk. – 29.10.03)

2.2. Tähelepanek avaliku arvamuse uuringute tulemuste pinnal.

Kaitseväge usaldusväärsus on alates 2000. aastast tõusnud. Samas – 1999. a oli Kaitseväge usaldusväärsus suurem, kui 2000. aastal (joonis 2). Usaldusväärssuse langust võib ehk tõlgendada sellega, et 2000 aastal toimus väeosade kahandamine, mille tulemusena ajakirjanduses avaldati kirjutisi sellest, kuidas mõningais väeosades on ajateenijate elutingimused mitte just kõige paremad. Need teemad võisid olla ehk üheks põhjuseks, miks kaitseväge usaldusväärsus teeb 2000 aasta kohal negatiivse sөөstu.

Etteruttavalt võib konstateerida, et negatiivses suunas liiguvad samal aastal näitajad ka nii mitmel ajakirjanduslikke arenguid kajastavatel graafikutel. Joonistelt 6, 9, 10, 11 ja 12 võib näha, et üldine tendents 2000. aastal on nii mõnegi tunnuse osas erinev (madalam / kõrgem) kui eelneval ja järgnevatel aastatel. Seda võib ehk põhjendada asjaolu, et artiklid, mis ilmusid, olid oma sisu poolest üldistavad ja lugejates mitte erilist arvamust kujundavad. Teisisõnu – ajakirjandus omakorda sõltus avaliku arvamuse trendidest.

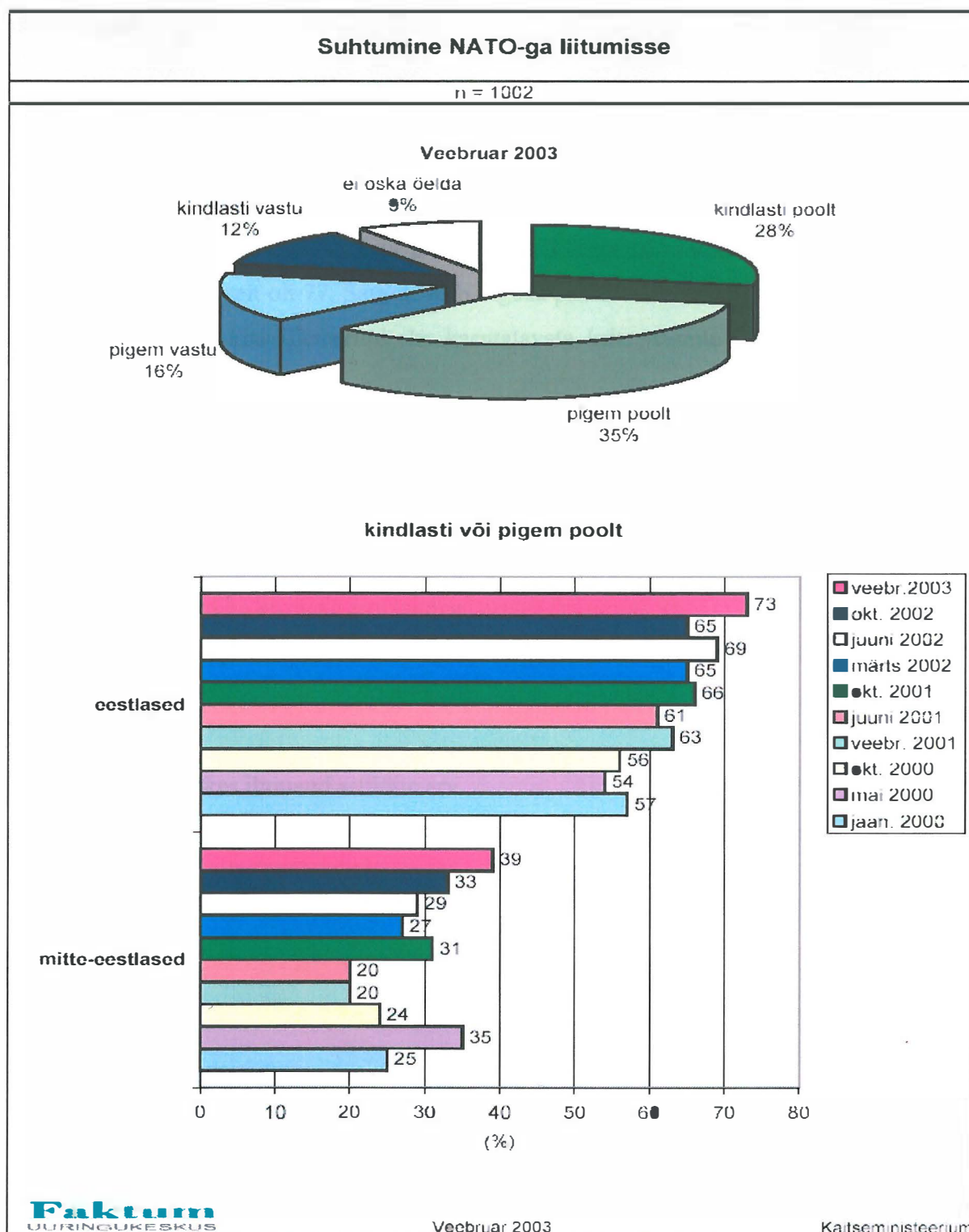
JOONIS: 2. Kaitseväe usaldusväärsus 2000-2003.

Allikas: EV Kaitseministeerium, kodulk. – 29.10.03.

JOONIS: 3 Suhtumine NATO-ga liitumisse 2000-2003.

Allikas: EV Kaitseministeerium, kodulk. – 29.10.03.

3. KAITSEVÄGI MEEDIA KAJASTUSES

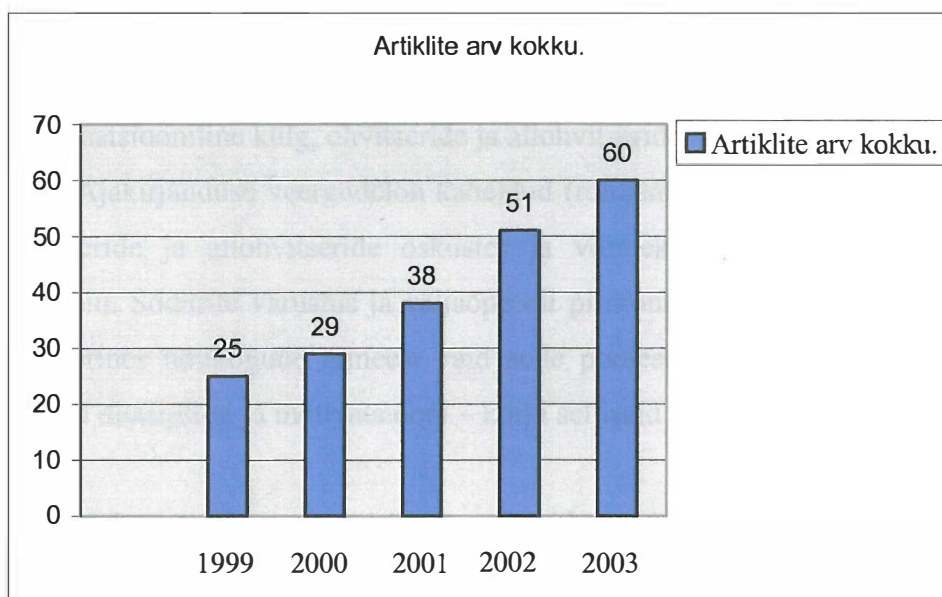
3.1. Käsitletaval perioodil ajakirjanduse tähelepanu pälvinud valdkonnad Kaitseväe arengus

Uuritavatel aastatel ilmus päevalehes *Postimees* 203 artiklit, mis puudutasid kaitseväge. Siinkohal on välja toodud mõned silmatorkavamad käsitletud teemad. Ilmus erineva rõhuasetusega artikleid. Artikleid, mis kujundasid arvamust kaitseväe suhtes oli 21. Neis kajastati kaitseväes toimuvaid muudatusi ja planeeritavaid tegevusi. Artiklid mis kajastasid kaitseväes toimuvat positiivselt oli 77. Samuti võib lugeda positiivsete artiklite hulka ka need (kokku 61) mille sisu oli klassifitseerimiseks kasutatavate kriteeriumite järgi optimistlik, kannustav või rahulolev.

Artikleid, mis olid selgelt negatiivsed ja püüdsid kaitseväe mainet alandada, oli analüüsitavate aastate jooksul kokku vaid 7. Kergelt negatiivse sisuga artikleid oli kokku 11. Täiesti negatiivsete artiklite sisu kajastas üldjuhul ajateenijate kannatadasaamist mõne õppuse käigus või siis kaitseväes aega teenivate sõdurite õiguste piiramist. Täiesti negatiivse sisuga artiklid olid tugevalt seotud ka kirjutaja emotsionaalsusega (vt joonis 9).

Nagu juuresolevalt graafikult (joonis 4) näha, on ajalehes *Postimees* kaitseväge puudutavate artiklite arv kõnesoleval perioodil aasta-aastalt järjest kasvanud.

Joonis.4. Aastate lõikes ilmunud artiklite arv.

1999. aastal, pärast NATO tippkohtumist Washingtonis, kus arutati Eesti võimalikku liitumist NATO-ga, ilmus ajakirjanduses antud teemal mitmeid kirjutisi. Palju oli artikleid, kus arutati ja diskuteeriti kaitseväge arengusuundade ja võimalike ümberkorralduste üle, seoses kandidaatriigiks saamisega. Eesti siseselt puudutavaid artikleid Kaitseväge kohta esines harvemini. 2001 aastal näiteks avaldati *Postimehes* hulgaliselt kirjutisi Eestis toimuvatest ümberkorraldustest, põhiliselt seotult relvastuse ja varustuse hankimisega.

Ajakirjandus armastas rõhutada, et Eestit peetakse tõsiseltvõetavaks kandidaatriigiks. See tendents avaldub ka arvamusküsitlustes, kus NATO pooldajate hulk aina kasvab. Pidevalt diskuteeritakse ajakirjanduse veergudel Eesti Kaitsejõudude suuruse ja võimekuse üle. On kodanikke, kelle arvates ei ole seda üldse vaja samas enamus peab selle olemasolu vajalikuks ja enesestmõistetavaks. Kuigi Eesti oli oma kaitsevõimet ja -tahet demonstreerinud osalemisega NATO juhitud rahuvalveoperatsioonides ning «Partnerlus rahu nimel» programmides, tundus jäävat vajaka sisemise riigikaitse arengu kiirusest, selgest nägemusest, kuhu Eesti kaitsepoliitika liigub. Painav oli küsimus, kuidas demonstreerida NATO-le seda vähest, aga olulist, mida meil pakkuda oleks.

Samuti on palju kajastust ja meedia tähelepanu leidnud mobilisatsiooniga seonduv. Arusaadavatel põhjustel on tavainimese esmane lootus võimaliku agressiooni korral muidugi hetkel teenistuses olevatel ajateenijatel ja kaadrikaitseväelastel. Sageli küsitakse, kas üldse on võimalik Eestis mobilisatsiooni läbi viia. Info mobilisatsiooni kohta on Eestis salajane. Ent mobilisatsioon ei tähenda ainuüksi meeste kutsumist sõjaväkke, sest kaitsetahe on kaitseministeeriumi poolt tellitud uuringute andmel kõrge ja n-ö kohaletulekuga suuri probleeme ei tohiks olla. Hoopis suurem probleem on see, mida meestega edasi teha: kas jätkub varustust, relvi, ohvitseride, selgelt püstitatud ülesandeid jms. Suurem mure on organisatsiooniline külg, ohvitseride ja allohvitseride arvukus ja võimekus.

Ajakirjanduse veergudel on kaheldud (rohkem ilmnes seda küll kaitseväge algusaastatel) ohvitseride ja allohvitseride oskustes ja võimekuses õpetada ja juhtida neile allutatud sõdureid. Sõdurite varustus ja väljaõpe oli piirkonniti erinev, olme ja elutingimused kehvad ning erines nõukogude armeest vaid selle poolest, et oli oma tegevusse usk ja tahe, mis tagasid distsipliini ja motivatsiooni – kõiki selliseid momente on ajakirjandus välja toonud.

Kaitseväge algusaastatel ilmus artikleid, kus jäi kõlama mõte, et kaitseväge on nagu riik riigis, millest ei ole midagi teada. Keegi väidetavalt ei teadnud, millega seal tegeletakse ja mis seal üldse toimub. Ajapikku see probleem lahenes ning ei olnud enam nii terav. Võiks öelda, et alates 1999 aastast asi aina paraneb ja edeneb. Ajakirjanduses ilmub pidevalt artikleid ja

teadaandeid kus kaitsevägi või kaitseväelased osalevad erinevates kampaaniates või üritustel, aitavad kaasa millegi valmimisele või osalevad ja on abiks nii tsiviilisikutele politseile kui ka päästeüksustele. Loomulikult olid ka militaarstruktuurid õppinud rohkem kasutama ajakirjandust enda tutvustamiseks ning – mis seal salata – ka oma huvide läbisurumiseks ning sobival viisil serveerimiseks.

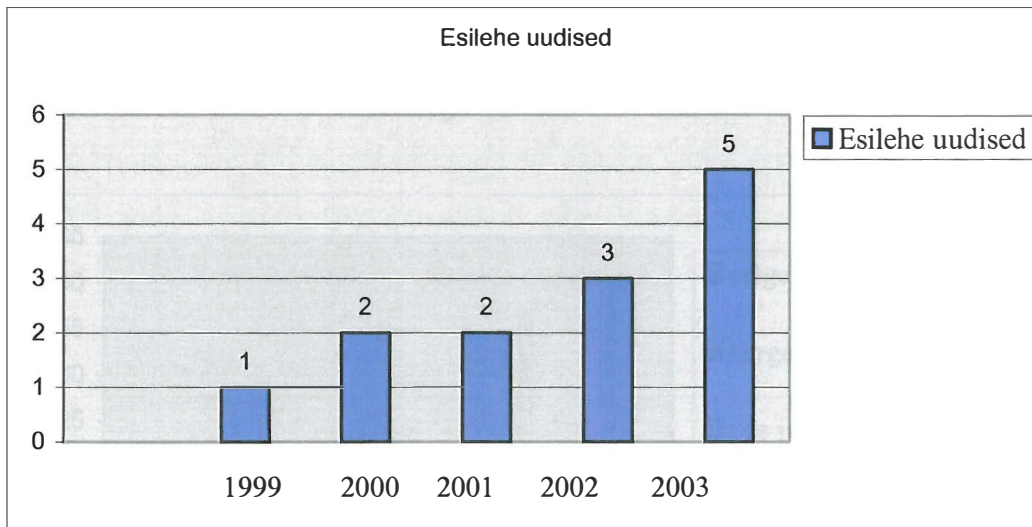
3.2. Kaitseväeteemaliste artiklite analüüs

3.2.1. Esilehe uudised

Esilehte igal väljaandel loetakse esimesena ning see jääb eeldatavalt silma. Reeglina kajastatakse esilehel sündmusi, mis on sensatsioonilised või mis toimetuse arvates omavad ühiskonna elule olulist mõju (loomulikult jääb alati toimetusel võimalus panna esilehele midagi sellist, mis suurendab väljaande populaarsust). Esilehe uudistega käib kaasas ka arusaam, et tegemist on teinekord teadliku erinevate huvigruppide-poolse katsega lugejat – so kodanikkonda – mõjutada. Igal juhul sündmused ja teod millega kaitsevägi on pääsenud esilehele, on tõstavad kaitseväe tuntust ning eeldusel, et tegemist on positiivse alatooniga sõnumitega, tõstavad ka kaitsetahet jms.

Uudiste arv, mis on kaitseväeteemad ajalehe esikaanele toonud, on samuti aastate lõikes tõusnud (joonis 5). 1999. aastal pälvisid esilehe-väärilist tähelepanu probleemid mis olid seotud olmetingimuste ja kaitseväes toimuva laomajandusega. Samuti ka teadaanded ja info kaitseväe kohta, mis muudatusi ja otsuseid tehakse ja tehti seoses NATO kandidaatriigiks saamisega. Hüppeliselt on artiklite arv tõusnud 2003. aastal. Põhjused mis tõid kaitseväe päevalehe esilehele oli mitmeid. Kirjutati õnnetusjuhtumitest, rahuvalvajatest ja muudatusest kaitseväes, oletatava eesmärgiga ajateenijate arvu vähendada.

Joonis. 5 Esilehe uudised aastate lõikes.

3.2.2. Artikli üldine hinnang

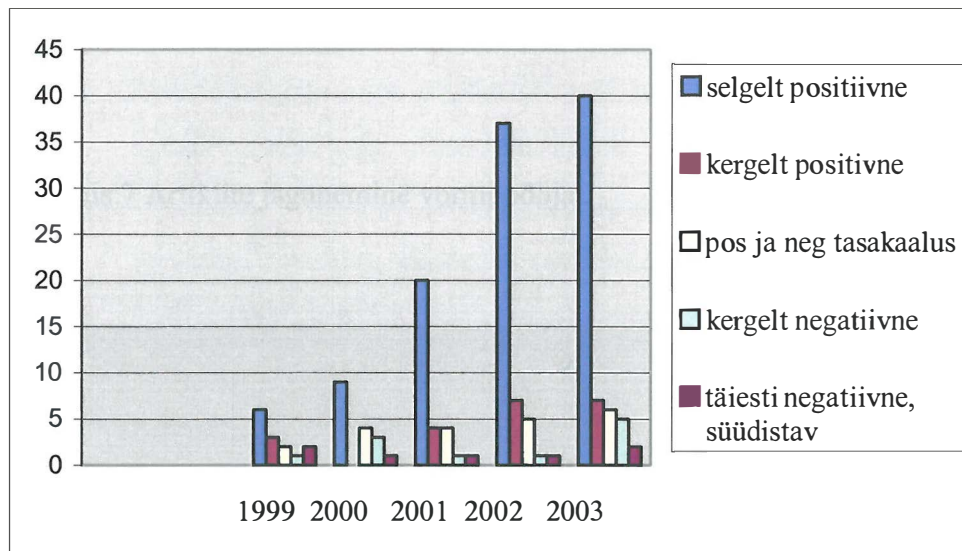
Edasi minnakse ajalehes Postimees avaldatud artiklite sisulisema analüüsi juurde. Järgnev graafik kirjeldab milline on artikli nõ iseloom (joonis 6). Et seda hinnata, on loodud nõ kodeerimisjuhend (LISA 1). Artiklite hindamisel on arvestatud sõnu ja väljendeid mis artiklites esinesid. Artiklite hindamise üldine jaotus ja esmane jagamine toimus positiivseks või negatiivseks. Muidugi oli ka artikleid, mida ei saanud esialgse hinnangu põhjal kummakski liigitada.

Nagu graafikust näha, on artikleid mis on selgelt positiivse kallakuga, olnud kõigil aastatel kõige enam. Positiivsed artiklid kajastasid erinevaid kaitseväge üritusi, samuti saavutusi kas siis õppustel, mingite ümberkorraldustega. Positiivse heakskiidu said ka koostöö tsiviilvõimude või välisriikidega. Kergelt positiivseid artikleid oli uurimuse algusaastal rohkem kui lõpuaastal. Artiklite arv, kus oli nii positiivset ja negatiivset tasakaalus, on aastate jooksul tõusnud. Arvan, et selle põhjuseks on see, et artiklid on muutunud üha arutlevaks ja just seetõttu esineb artiklites nii positiivset kui ka negatiivset. Pean silmas just seda, et artiklid arutlevad erinevate võimaluste ja variantide vahel nii Eesti-siseste probleemide kui ka välispoliitiliste nüansside pärast. Artiklites püütakse vastandada erinevaid ja kahtlemata vajalikke ning olulisi variante, otsides parimat antud hetkel Eesti jaoks võimalust.

Kergelt negatiivse maiguga artiklid on uuringu viimasel aastal tõusnud, samuti nagu ka artiklid mis olid täiesti negatiivse suhtumisega kaitsevärke. Negatiivsust tõid artiklitesse

erinevad õnnetusjuhtumid mis toimusid kaitseväes (tulekahju Pärnu ÜJP talvises väljaõppelaagris).

Joonis. 6 Artikli üldine hinnang.

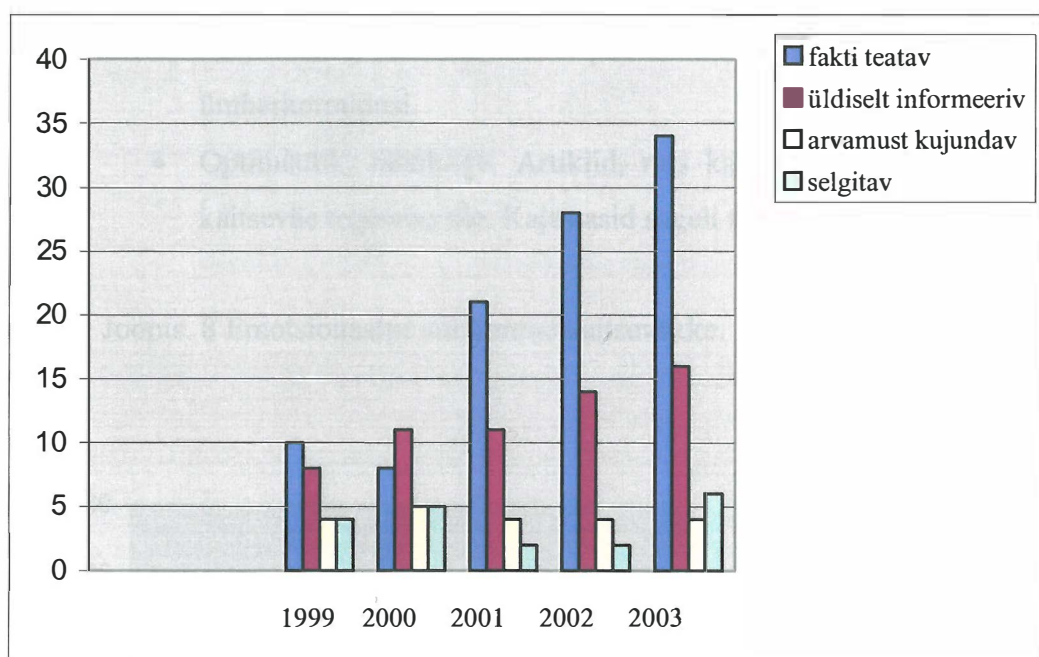
3.2.3. Artikli vorm

Ajakirjanduslikus analüüsis tehakse vahet informatsiooni tüübil, mida kirjutis edastab. Eristatakse:

- Fakti konstateeriv artikkel, mis käsitleb kindlat juhtumit ja tegevust, kajastab sündmust ja tegevust koos ning annab ülevaate toimunust (nt: õppusest, vahejuhtumist);
- Üldiselt informeeriv artikkel, mis kajastab üldisi teadaandeid ja plaane;
- Arvamust kujundav artikkel, mis võib olla positiivne või negatiivne. See on väga oluline punkt, kuna artiklite esmane jagunemine toimub just kas positiivseks või negatiivseks.
- Selgitav artikkel, mis on tavaliselt mõne eelneva kirjutise järelkaja, kus püütakse selgitada (näiteks) mingi eelneva artikli retseptisoonis tekkida võinuid väär mõistmisi.

Peaaegu kõigil uuritavatel aastatel on esinenud artikleid, kus tegu fakti teatavaga kõige rohkem. Siit võib järeldada, et kaitsevägi annab teada ja teavitab kõige enam infot kus antakse teada mis tähtpäev tulekul, mis kuskil on toimunud või veel toimub (mingi üritus). 2000 aastal on olnud fakti teatavaid vähem kui üldiselt informeerivaid. Selle on ehk tinginud päevalehes ilmunud artiklid mis kirjutavad üldist nii NATO kui ka kaitseväes toimunu kohta. Artikleid mis on üldiselt informeerivad on samuti palju ning need kajastasid üldisi teadaandeid ja plaane.

Joonis.7 Artiklite jagunemine vormi põhjal.

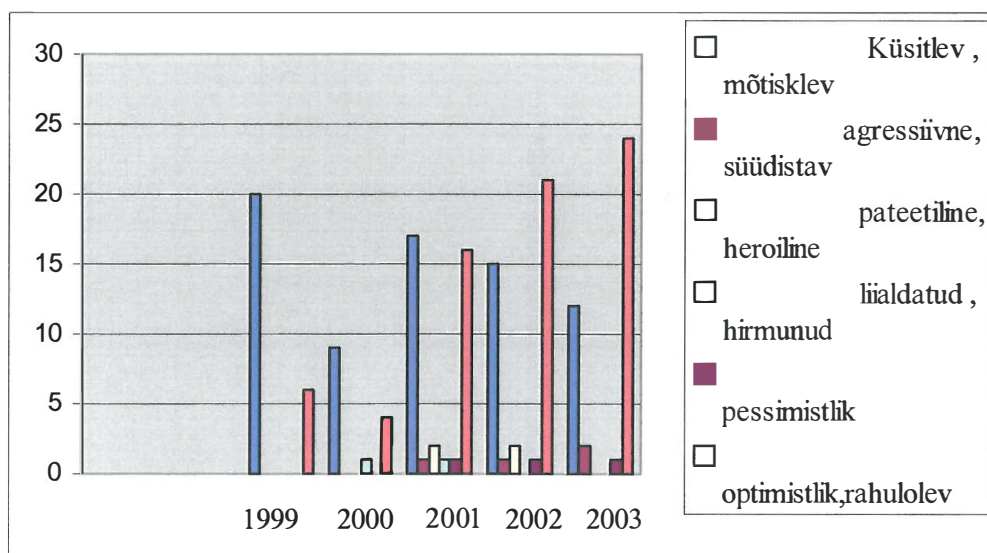

3.2.4. Artiklites kajastuv emotsionaalne suhtumine

Käsitlesin ka artiklite emotsionaalsust seoses suhtumisega kaitsevärke. Emotsionaalne suhtumine mängib olulist rolli sageli just negatiivse varjundiga artiklite juures, mis on kirjutatud kellegi poolt kes on mingil moel jäänud kannatajaks kaitseväre või siis kaitsevärelaste tegevuse kaudu. Jagasin alapunktid vastavalt sellele, kas artikkel oli:

- Küsitlev, mõtisklev. Artiklid, mis lugeja seisukohast olid mõtlemapanevaks ja küsimusi tekitavaks. Sääraste artiklite sisu kajastas reeglina muudatusi, kaitsekulutusi ja rahuvalvemissioone.
- Agressiivne, süüdistav. Need olid artiklid, kus süüdistati kaitseväge kellegi kannatada saamises. Näiteks artiklid, kus kirjutati sõduritest, kes on saanud õppe käigus vigastada
- Pateetiline, heroiline. Kaitseväge- ja Eesti-meelsed artiklid, mis kajastasid usku ettevõtmistesse ning väljendasid heaolu kordaminekutele.
- Liialdatud, hirmunud. Artiklid mis seadsid küsimärgi alla NATO-ga liitumise. Siia lahtrisse kuulus ka arvamused artikleid.
- Pessimistlik. Artiklid, mis ei pooldanud ega kiitnud heaks kaitseväes tehtavaid ümberkorraldusi.
- Optimistlik, rahulolev. Artiklid, mis kajastasid selgelt optimismi ja rahulolu kaitseväge tegevuse üle. Kajastasid sageli tähtpäevi kaitseväes ja relvahankeid.

Joonis. 8 Emotsionaalne suhtumine kaitsevärke.

3.2.5. Artikli funktsioon

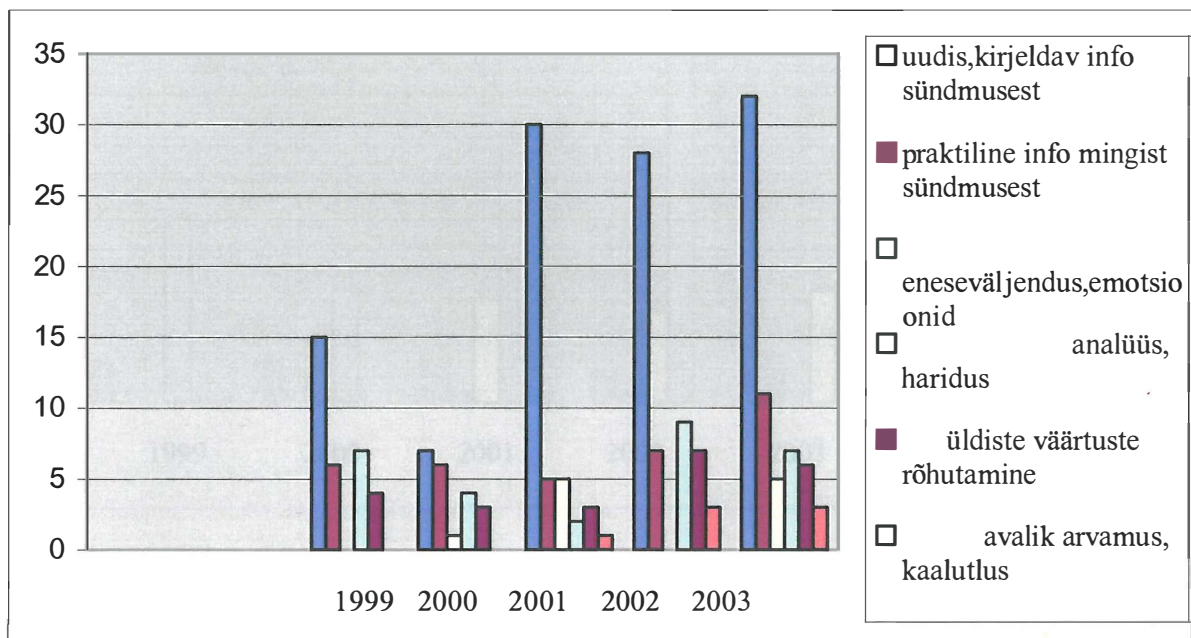
Igal artiklil on oma funktsioon. Antud juhul vaatleme loo funktsiooni puhul seda, millist infot üks või teine artikkel edastas. Kõige enam artikleid olid:

- Uudised, kirjeldav info mingist nähtusest või sündmusest.
- Praktiline info mingist sündmusest või nähtusest.
- Eneseväljendus või emotsionaalsed kontaktid. Vastava sisulised artiklid kajastusid arvamustena ja järelkajadena eelnevalt ilmunud artiklite või kaitseväes toimunu kohta.

Vähemal määral puudutati artiklites teemasid nagu:

- Kaitseväelaste haridus;
- Üldiste väärtuste rõhutamine;
- Avalik arvamus - turu-uuringute tulemused ja küsitlused.

Joonis. 9 Artikli funktsiooni iseloomustav graafik.

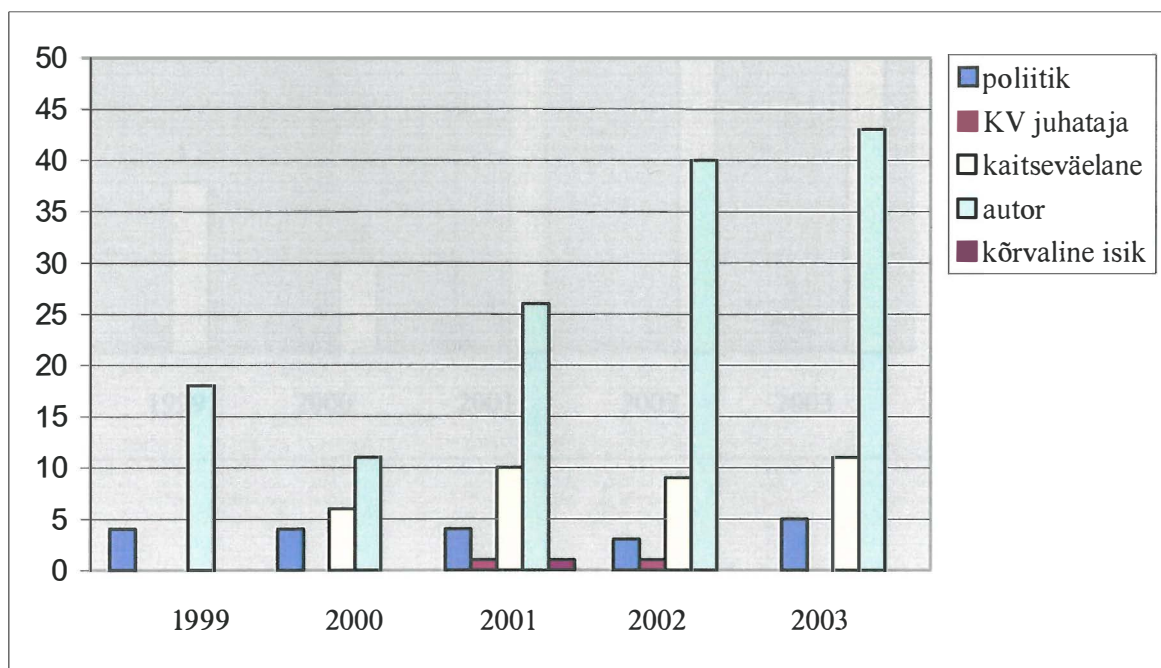

3.2.6 Autor / intervjuu

Käesolevas töös on vaadeldud ka seda, kes antud artikli, arvamuse või kommentaari kirjutab. Vaatluse alla võeti (rühmadena) poliitikud, KV juhataja, kaitseväelased, kaitseväe esindaja, kõrvalised isikud, teine osapool (kannataja/pooldaja), loo autor (ajakirjanik). Uurimise tulemusena selgus, et kõige rohkem artikleid läbi aastate on ilmunud ajakirjanike poolt, mis on ka loomulik. Asjassepuutuvate ajakirjanike nimistu on üpris pikk. Samas on, nagu üldiselt teada ja ajakirjandulikus traditsioonis kombeks, ka selliseid ajakirjanikke, kelle puhul tuleb arvestada seda, et nende kaudu levitavad teinekord jõustruktuurid omale kasulikku teavet. Autor leiab, et selliste ajakirjanikena tuleks mainida Kaarel Kaas'i ja Toomas Sildamit.

Järgmise rühmana domineerisid kirjutajate seas kaitseväelased ja kaitseväe esindajad.

Joonis 10. Informatsiooniallikaid kujutav graafik

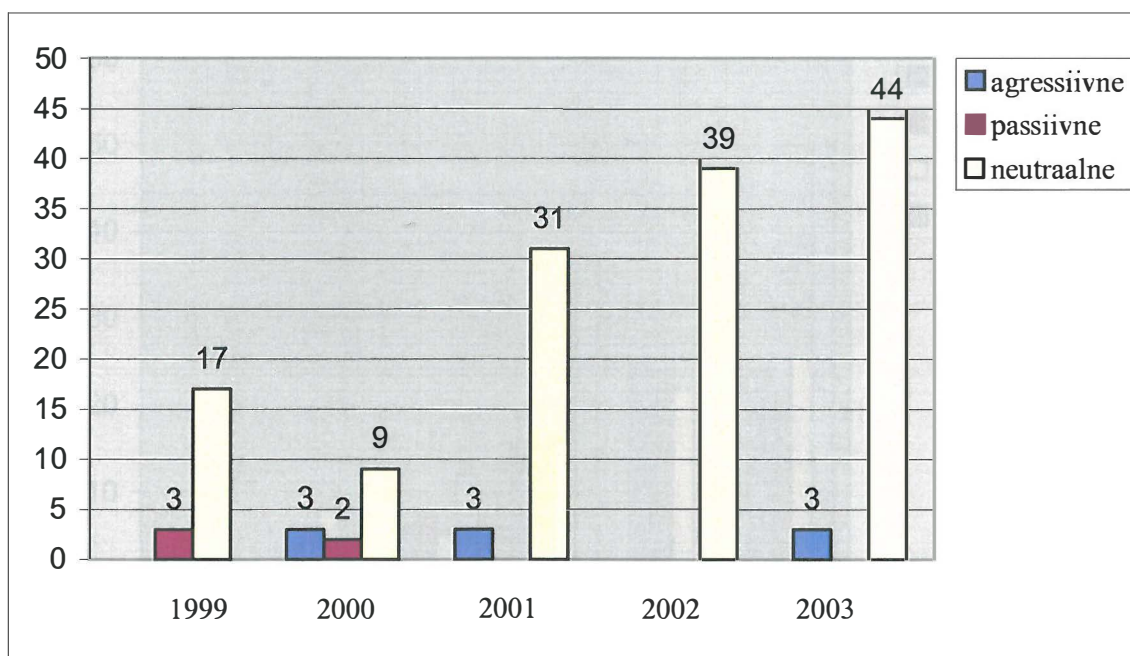

3.2.7. Artikli intensiivsus

Käesolevas töös on vaadeldud artikleid ka nende n.ö intensiivsuse koha pealt. Kasutatav metoodika jagab artiklid kolmeks nende n.ö suunatuse alusel.

- Agressiivseteks artikliteks on loetud need, kus kannatada saanud kodanikud süüdistasid kaitseväge kellegi või millegi kahjustamises või vea tekitamises.
- Passiivsed artiklid on need, kus väliselt küll käsitleti mingit sündmust, kuid, kus oli aimatav kerge negatiivsus kaitseväge suhtes.
- Neutraalsed artiklid olid oma sisu poolest sellised, mis kajastasid fakti ega toetanud kumbagi poolt. Need olid nõ fakti konstanteerivad või lihtsalt üldiselt informeerivad kirjatööd.

Joonis. 11 Artikli intensiivsust kujutav graafik.

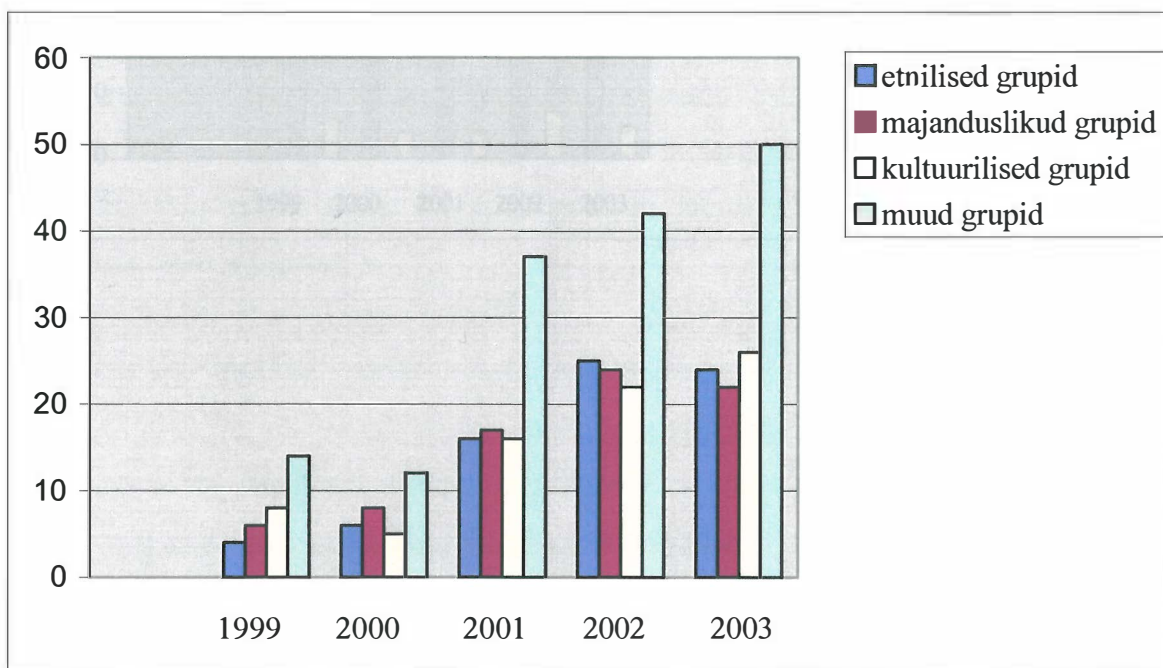
3.2.8. Artiklite sihtgrupid

Artiklid on oma sisu ja info järgi erinevad ja suunatud erinevatele ühiskonnagruppidele. Jagasin artiklid nende sisu ja suunitluse alusel nelja kategooriasse:

- regionaalsed grupid – mingi konkreetse piirkonna elanikke puudutav materjal, erinevate piirkondade kontekstis toimunu kajastamine.

- Majanduslikud grupid – huvigrupiks on sisuliselt kõik kodanikud, sest makse maksavad kõik ja kõiki huvitab mida selle rahaga tehakse. Küsimus seega kaitsevæele eraldatud raha kasutamisest.
- Kultuurilised grupid – kaitsevæe osalus ja koostöö tsiviilelanikkonna ja -asutustega.
- Muud grupid – artiklid mis puudutasid ja ennekõike pakkusid huvi kaitsevæelastele ja kaitsevæega seotud inimestele. Artikli sisu kajastas sündmusi ja juhtumeid kaitsevæes.

Joonis. 12 Ühiskondlikke sihtgruppe puudutav graafik.

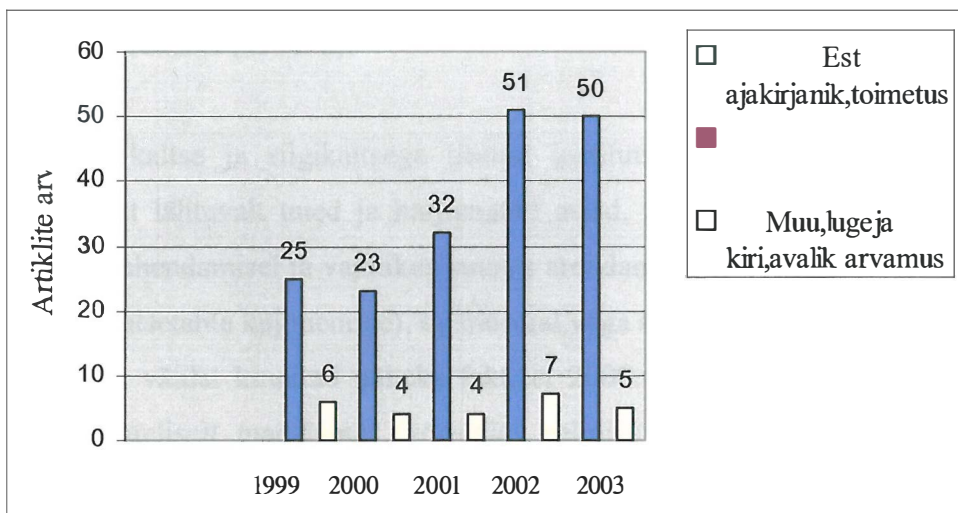
3.2.9. Info allikas

Konkreetse artikli infoallika käsitlemisel tuntakse huvi, kui palju artikleid oli kirjutatud toimetuse või ajakirjaniku poolt ja kui palju oli kirju arvamuste näol. Infoallikad on jagatud kaheks:

- Eesti ajakirjanik, toimetus;
- Arvamus, muu (eeskätt kirjad toimetusele).

Jooniselt on näha, et aastatega on arv mis kujutab ajakirjanike või toimetuse panust, aina tõusnud. Väike arvamuste hulk igal aastal viitab aga sellele, et nõ lihtinimesel on suhteliselt raske pääseda avaliku arvamuse kujundamise hoopade juurde.

Joonis. 13 Informatsiooni allikat kujutav graafik.

KOKKUVÕTE

Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi Kaitsevägi on aastatega läbi teinud kiire arengu, olles pidevalt ajakirjanduse tähelepanu huviorbiidis. Aastatel 1999-2003 kajastus ajakirjanduses hulgaliselt artikleid Eesti kaitse- ja välispoliitikast, põhjuseks fakt, et eriti palju tähelepanu riigikaitsele aspektidele pühendas meedia pärast seda, kui Eesti sai NATO liikmekandidaadiks (1999. a).

Riigikaitse ja riigikaitsega seotud institutsioonid on Eesti väikesest omariikluse traditsioonist lähtuvalt uued ja harjumatud asjad. Samas on nad vajalikud. Riigikaitsele küsimuste lahendamisel ja vajalikus suunas arendamisel (sh kaitseväge usaldusväärsus, aga ka kodanike kaitsetahte kujunemine), on meedial väga suur tähtsus.

Seda väidet kinnitab näiteks fakt, et 2000. aastal, mil avaliku arvamuse küsitlused näitasid suhteliselt madalamat (võrreldes eelmise ja järgmiste aastatega) usaldusväärust kaitsestruktuuride vastu, ilmus ka ajakirjanduses suhteliselt vähe kirjutisi kaitseväest. Vastastikune seos on olemas.

Käesolev lõputöö vaatles kaitseväega seotud kirjutiste dünaamikat päevalehes *Postimees*. 2000. a oli erand üldises suundumuses. Viimase nelja aasta jooksul on kaitseväeteemaliste artiklite ilmumiste arv liikunud tõusvas trendis. Sama suunda näitab ka kodanikkonna suhtumine kaitseväkka ja kaitseküsimustesse.

Ka riigikaitsestruktuurid peavad arvestama meedia mõju ühiskonnale. Vastavasuunalise isikliku kogemuse kujundamiseks, autori teadmiste süvendamiseks, oli ette võetud ka käesolev uurimistö.

SUMMARY

The present graduation thesis of the Estonian National Defence College concentrates on the relations between media and defence structures in the society. In Estonia, where the military traditions are weak, the role of media (incl. newspapers) must be valued high for developing popular understandings about defence issues and institutions.

The study concentrates to the years 1999-2003 – it being the period during which the plans for Estonia towards joining NATO, have been realistic. During the period the interest of media towards defence issues has been increasing. The author of the present study has used several methodological approaches for evaluating media's attitudes towards military institutions. The results of the study contribute to the understandings about mutual dependence between military and civil realms.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID

Allikad

Ajaleht *Postimees* 1999-2003.

Kirjandus

Harro, H. 1996. *Ajakirjandusvabadusest kommunikatsioonivabaduse poole*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Koplimägi, M. 2001. Uurimistöö TÜ Sotsiaalteaduskonnas (autori valduses).

Pullerits, P. 1997. *Ajakirjanduse põhižanrid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Rull, E. 2000. "Partnerluseesmärgid ja päriseesmärgid", *Postimees*, 14.01.2000.

Töö kirjutamisel kasutatud

Eesti Rahvusraamatukogu, EV Kaitseministeerium, Päevaleht *Postimees*, firma *Saar Poll* koduleheküljed internetis.

LISAD.

LISA 1. Kodeerimisjuhend.

Kodeerin hinnangud ja seisukohad. Kodeerimisel jagan hinnangud ja seisukohad kolmeks. Esiteks – artiklit üldiselt puudutavad hinnangud.

Teiseks – autoripoolsed hinnangud

Kolmandaks – tegelaste hinnangud.

Lisaks kodeerin info, mille järgi saab määratleda artikli sisu olulisust/tähtsust. Valitud artiklid on kõik pärit päevalehest *Postimees*.

A. Hindan artikli tähtsust.

A1. Artikli järjekorranumber

A2. Ajalehe ilmumise aeg – kuu, aasta

A3. Artikli pealkiri

A4. Lehekülg (leheküljed), millel artikkel asub

A5. Informatsiooniallikas: kust info saadud.

1. Eesti ajakirjanik, toimetus
2. Eesti agentuur
3. muu eesti allikas (lugejakiri, avalik arvamus)
4. välisallikas

A6. Artikli tüüp (Kaitseväge iseloomustav)

1. juhtkiri
2. muu lugu esilehel
3. eriväljaanne
4. illustreeritud sisemisel lehel

5. muu sisemise lehe lugu
6. kiri toimetusele
7. muu.....

A7. Artiklis esinev üldine hinnang (artikli üldine hinnang)

1. täiesti neutraalne (hinnangut pole)
2. selgelt positiivne
3. kergelt positiivne
4. positiivne ja negatiivne tasakaalus
5. kergelt negatiivne
6. täiesti negatiivne, süüdistav

A8. Kategooriad mis defineerivad artiklis esinevat emotsionaalset suhtumist: Kas artikkel kutsus esile emotsionaalset suhtumist:

1. neutraalne, kliiniline
2. küsitlev, mõtisklev, analüütiline
3. agressiivne, süüdistav
4. (pateetiline, heroiline)
5. liialdatud, hirmunud
6. pessimistlik, resigneerunud
7. optimistlik, kannustav, rahulolev
8. irooniline, humoorikas

A9. Kategooriad, mis selgitavad artikli funktsiooni: (kaitseväega seotud artiklid)

1. uudis, kirjeldav info mingist nähtusest, sündmusest
2. praktiline info mingist nähtusest, sündmusest
3. eneseväljendus, emotsionaalsed kontaktid
4. draama, sensatsioon
5. psühhoteraapia, toetus inimestele
6. mobilisatsioon, üleskutse tegevusele
7. analüüs, haridus
8. üldiste väärtuste rõhutamine
9. avalik arvamus, kaalutlus
10. muu (mis)

A 10. Interneti kommentaarid antud artiklite kohta (antakse kommentaaride hulk)

A 11. Positiivsed internetis ilmunud kommentaarid antud artiklite kohta

A 12. Negatiivsed internetis ilmunud kommentaarid antud artiklite kohta

B. Hindan artikli üldist hoiakut.

B 1. Artikli vorm

1. fakti teatav
2. üldiselt informeeriv
3. arvamust kujundav
4. selgitav
5. vastulause

B 2. Artikli üldine sõnum

1. positiivne
2. neutraalne
3. negatiivne

B 3. Informatsiooni allikas

1. poliitik
2. Kaitseväge juhataja
3. kaitseväelane
4. kaitseväge esindaja
5. kõrvaline isik
6. teine osapool
7. autor

B 4. Artikli iseloom

1. ründav
2. kaitsev

3. süüdistav
4. vabandav
5. teavitav

B 5. Artikli intensiivsus

1. agressiivne
2. passiivne
3. neutraalne

C. Otsin artiklitest sõnu ja väljendeid, mis iseloomustavad kaitseväge usaldusväärset ja võiksid olla kaitseväge usaldusväärset mõjutavad.

C 1. Positiivsed väljendid seoses kaitseväega. (ideaalsed, vastupidavad, takistas avarii tekitajat)

C 2. Negatiivsed väljendid seoses kaitseväega. (tüli, segadus, lahkarvamused, keerutamine, varjama, ohtlik, lohakas, saamatu, süüdimõistmine, ohtu seadma, maha laskma, peksis, röövis, rassism)

C 3. Kaitsevääst kujutatav müüt positiivne /negatiivne.

1. täiesti neutraalne (hinnangut pole)
2. selgelt positiivne
3. kergelt positiivne
4. positiivne ja negatiivne tasakaalus
5. kergelt negatiivne
6. täiesti negatiivne, süüdistav

D. Otsin artiklitest sõnu ja väljendeid, mis võiksid iseloomustada kaitsetahet ja võiksid olla kaitsetahet mõjutavad.

D 1. Kutsuvad osalema kaitseväge tegevuses. (ürituste korraldamine, osalema, kaasalööma, võistlus, koostöö, tutvuma)

D 2. Toovad eeskujusid. (eeskujuks tuuakse kaitsevaelasi ja nende tegevust)

D 3. Samastavad kaitseväge ülejäänud ühiskonnaga. (oma, sina, meie, ühinema)

D 4. Eristab kaitseväge ülejäänud ühiskonnast (kohustus, teie, nemad, nende, kõrvale hoidma)

D 5. Kaitseväge võimupositsiooni määrav ühiskonna suhtes

1. formaalne
2. mitteformaalne

D 6. Millist vanusegruppi puudutab?

1. kuni 15 aastased
2. 15 - 25 aastased
3. 26 – 35 aastased
4. 36 – 45 aastased
5. 46 – 55 aastased
6. 56 – 65 aastased
7. 66 – jne aastased

D 7. Millisele ühiskonna grupile suunatud.

1. etnilised grupid
2. majanduslikud grupid
3. kultuurilised grupid
4. muud grupid

Lisa 2. Kodeerimistabel.

Loos esinev üldine hinnangu tabel. Lisa joonisele 6.

Loos esinev üldine hinnang	1999	2000	2001	2002	2003
selgelt positiivne	6	9	20	37	40
kergelt positiivne	3		4	7	7
pos ja neg tasakaalus	2	4	4	5	6
kergelt negatiivne	1	3	1	1	5
täiesti negatiivne, süüdistav	2	1	1	1	2

Artikli vormi tabel. Lisa joonisele 7.

Artikli vorm	1999	2000	2001	2002	2003
fakti teatav	10	8	21	28	34
üldiselt informeeriv	8	11	11	14	16
arvamust kujundav	4	5	4	4	4
selgitav	4	5	2	2	6

Emotsionaalse suhtumise tabel. Lisa joonisele 8.

Emotsionaalne suhtumine	1999	2000	2001	2002	2003
Küsitlev, mõtisklev, analüütiline	20	9	17	15	12
agressiivne, üüdistav			1	1	2
pateetiline, heroiline			2	2	
liialdatud, hirmunud		1	1		
pessimistlik, resigneerunud			1	1	1
optimistlik, kannustav, rahulolev	6	4	16	21	24

Loo funktsiooni tabel. Lisa joonisele 9.

Loo funktsioon	1999	2000	2001	2002	2003
uudis, kirjeldav info, sündmus	15	7	30	28	32
praktiline info mingist sündmusest	6	6	5	7	11
eneseväljendus, emotsioonid		1	5		5
analüüs, haridus	7	4	2	9	7
üldiste väärtuste hutamine	4	3	3	7	6
avalik arvamus, kaalutus			1	3	3

Info allika tabel. Lisa joonisele 10.

Inf allikas	1999	2000	2001	2002	2003
poliitik	4	4	4	3	5
KV juhat			1	1	
kaitseväelane		6	10	9	11
Kõrval. isik			1		
autor	18	11	26	40	43

Artikli intensiivsuse tabel. Lisa joonisele 11.

	1999	2000	2001	2002	2003
agrssiivne		3	3		3
passiivne	3	2			
neutraalne	17	19	31	39	44

Ühiskondlikke grupe puudutav tabel. Lisa joonisele 12.

Millisele ühiskonna

grupile suunatud	1999	2000	2001	2002	2003
regionaalsedgrupid	4	6	16	25	24
majanduslikud grupid	6	8	17	24	22
kultuurilised grupid	8	5	16	22	26
muud grupid	14	12	37	42	50

LISA 3. Kaitseväe taastamine.

- 3. september 1991 – Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustas moodustada kaitsejõud.
- 4. oktoober 1991 – mobilisatsioon kaitsejõududes 1965-1973 sündinud noormeestele.
- 31. oktoober 1991 – taasloodi Kaitsejõudude Peastaap.
- 9. detsember 1991 – Ohvitseride kursused
- 18. märts 1992 – Kalevi Üksik-jalaväepataljon
- 18. märts 1992 – Kuperjaovi Üksik-jalaväepataljon
- 22. mai 1992 – Viru Üksik-jalaväepataljon
- 22. mai 1992 – Üksik Raadiotehniline Õhukaitsepataljon
- 29. juuni 1992 – Soomes alustati Eesti kaitsevägele elukutseliste sõjaväelaste koolitamist.
- 27. juuli 1992 – Ants Laaneots saab Kaitsejõudude Peastaabi ülemaks.
- 14. detsember 1992 – Kaitseväge Lahingukool
- 22. jaanuar 1993 – Üksik-vahipataljon
- 29. jaanuar 1993 – Kaitseväge orkester
- 4. mai 1993 – Riigikogu kinnitab Kaitseväge juhatajaks USA armee erukoloneli Aleksander Einseini.
- 6. juuli 1993 – Tartu Üksik-jalaväekompanii
- 6. juuli 1993 – Pärnu Üksik-jalaväekompanii
- 29. juuli 1993 – Põhja Üksik-jalaväekompanii
- 29. oktoober 1993 – Üksik-sidepataljon
- 13. aprill 1994 – taasloodi õhuväge ja mereväe staabid.
- 29. juuni 1994 – Autokompanii
- 8. juuli – 1994Eesti Rahuvalve Üksikkompanii
- 19. september1995 – Kaitsejõudude väljaõppekeskus
- 23. jaanuar 1996 – Riigikogu kinnitab kolonel Johannes Kerdi kaitseväge juhatajaks.
- 29. aprill 1997 – Mereväe staap
- 29. aprill 1997 – Õhuväge staap
- 29. aprill 1997- Mereväebaas
- 29. aprill 1997 – Lennubaas
- 13. märts 1998 – Luurepataljon

- 13. märts 1998 – Kaitseväe kesklaod
- 13. märts 1998 – Suurtükiväegrupp
- 13. märts 1998 – Miinilaevade divisjon
- 17. märts 1998 – Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused

Allikas: EV Kaitseministeerium, kodulk. – 29.10.03

LISA 4. Eesti osalemine rahvusvahelistes operatsioonides

ESTPLA-1 märts 1994 kuni august 1995 jalaväerühm ÜRO rahuvalvemissioonil UNPROFOR Horvaatias Taani pataljoni koosseisus;

ESTPLA-2 august 1995 kuni oktoober 1995 jalaväerühm ÜRO rahuvalvemissioonil UNPROFOR Horvaatias Taani pataljoni koosseisus;

ESTPLA-3 aprill 1996 kuni oktoober 1996 jalaväerühm ÜRO rahuvalvemissioonil IFOR Bosnia- Hertsegoviinas Taani pataljoni koosseisus;

Kolm koosseisu jalaväerühmi (ESTPLA - 4, ESTPLA - 5 ning ESTPLA - 6) 1997. a. aprillist kuni 1998. a. oktoobrini NATO rahutagamissioonil SFOR Bosnia-Hertsegoviinas Taani pataljoni koosseisus.

ESTCOY – 1996. a. detsembrist kuni 1997. a. maini ÜRO rahuvalvemissioonil UNIFIL Lõuna-Liibanonis eesti jalaväekompanii Norra pataljoni koosseisus.

Kolme Balti ühisprojekti BALTCOY koosseisus alates 1998. a. oktoobrist kuni 2000. a. aprillini NATO rahutagamissioonil SFOR Bosnia- Hertsegoviinas Taani pataljoni koosseisus.

ESTPLA-7 – jalaväerühm ja kaubakäitlusmeeskond teenivad Iraagis alates käesoleva aasta juunist. USA 3. brigaadi lahingugrupi 70. rügemendi 2. soomuspataljoni koosseisu

Eesti kaitseväelased rahutagamissioonil Kosovos:

ESTPATROL – 1 november 1999-mai 2000 (10 kaitseväelast)

ESTPATROL – 2 juuni 2000-detsember 2000 (21 kaitseväelast)

ESTPATROL – 3 detsember 2000-juuni 2001 (22 kaitseväelast)

ESTPATROL – 4 juuni 2001-detsember 2001 (21 kaitseväelast)

ESTPATROL – 5 detsember 2001-juuni 2002 (22 kaitseväelast)

ESTPATROL – 6 juuni 2002-detsember 2002 (23 kaitseväelast)

ESTPATROL – 7 detsember 2002-juuni 2003 (22 kaitseväelast)

ESTPATROL – 8 juuni 2003-detsember 2003 (22 kaitseväelast)

Allikas: Eesti Kaitsevägi, kodulk. – 29.10.03.

LISA 5. *Postimees* ja Rahvusraamatukogu teevad koostööd

7. oktoobril sõlmisid AS *Postimehe* peadirektor Erik Roose ja Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm koostöölepingu rahvuslike inforessursside kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise valdkonnas.

Lepingus sätestatakse koostöö väljaannete mikrofilmimise, digiteerimise, elektrooniliste väljaannete pikaajalise säilitamise ja neile juurdepääsu tagamise ning avalike suhete valdkonnas.

Rahvusraamatukogu mikrofilmib ja digiteerib varasemaid *Postimehe* väljaandeid aastani 1940, et kasutada neid lugejate teenindamisel ning tagada informatsiooni pikaajaline säilitamine. Samuti luuakse väljaannete digitaalne arhiiv pikaajalise juurdepääsu tagamiseks.

Rahvusraamatukogu kogub, registreerib ja arhiveerib *Postimehe* võrguväljaanded, indekseerib artiklid ja kirjeldab need andmebaasis ISE, kus luuakse ka lingid artiklite täistekstide rhiiviga.

Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu, kodulk. – 29.10.03.